

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาทั้งด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย และอื่น ๆ ที่ล้วนส่งผลกระทบต่อระบบสุขภาพ การปฏิรูปการเมืองการปกครองผลักดันให้เกิดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่เน้น ความเสมอภาคและสิทธิมนุษยชนของประชาชนเป็นหลัก มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับระบบสุขภาพเกิดการปฏิรูประบบสุขภาพ ปรับเปลี่ยนเป็นการจัดบริการให้ประชาชนอย่างทั่วถึง ให้มีความสำคัญกับหน่วยบริการระดับต้น ปรับระบบบริหารจัดการและบริการที่มีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม มีคุณภาพมาตรฐาน โปร่งใสตรวจสอบได้ ระบบมีความคล่องตัว โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (สำนักการพยาบาล, 2547)

กระทรวงสาธารณสุขน่านโยบายลงสู่การปฏิบัติ มุ่งเน้นการคืนอำนาจให้กับประชาชน ในระบบบริการสุขภาพมีการจัดการบริการด้านสุขภาพอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การบริการระดับปฐมภูมิ ระดับทุติยภูมิ และระดับตติยภูมิ ได้ใช้กลยุทธ์ให้หน่วยบริการสุขภาพใกล้บ้านใกล้ใจ ที่เรียกว่า ศูนย์สุขภาพชุมชนหรือ ศสช. (Primary Care Unit: PCU) ในปี พ.ศ. 2544 ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาศักยภาพสถานีนอมนัยเดิมเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับโรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลศูนย์ หรือ โรงพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีระบบส่งต่อและการประสานงาน โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพของประชาชนในการดูแลตนเอง ในการป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพ (กระทรวงสาธารณสุข, 2544)

วิจิตร ศรีสุพรรณ และคณะ (2544) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิสรุปประเด็นได้ว่า ประเภทของผู้ให้บริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ ต้องเป็นผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพ มีความรู้ และทักษะการให้บริการ จากอัตรากำลังบุคลากรสุขภาพของประเทศ สัดส่วนของพยาบาลต่อประชากรมีสัดส่วนดีที่สุดคือ 1: 1,073 เมื่อเทียบสัดส่วนกับแพทย์ ทันตแพทย์ และเภสัชกรที่มี 1: 3,136, 1: 9,741 และ 1: 4,588 ตามลำดับ ในทุกชุมชนจะมีพยาบาลวิชาชีพอยู่แล้ว ซึ่งพยาบาลวิชาชีพได้รับการเตรียมความรู้และทักษะที่จะปฏิบัติในขอบเขตของบริการปฐมภูมิ และมีความสามารถของผู้ปฏิบัติในระบบสุขภาพตามที่เสนอได้ ส่วนสุนทรวดี เชียรพิเชฐ และคณะ (2544) ศึกษาบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในงานบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิให้บริการ แบบองค์รวมครอบคลุมทุกมิติของความต้องการการดูแลรวมการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม แสดงบทบาทหลักในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านสุขภาพของชุมชน ปฏิบัติการพยาบาลให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน

การดูแลพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป ทำหน้าที่คัดกรองตรวจสอบสุขภาพให้การรักษายาบาลเบื้องต้น และตัดสินใจส่งต่อ ประสานชุมชนและนำการเปลี่ยนแปลงทางด้านสุขภาพ ได้มีการศึกษาเชิงทดลองระยะ เวลา 2-3 ปีเกี่ยวกับการพัฒนาพยาบาลวิชาชีพให้บริการเวชปฏิบัติครอบคลุมในศูนย์สุขภาพชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิให้เป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาบุคลากรในระบบปฐมภูมิ โดยการพัฒนาศูนย์สุขภาพให้ไปปฏิบัติงานที่ศูนย์สุขภาพชุมชน ด้วยการฝึกอบรมหลักสูตรการรักษารอคอยเบื้องต้นทั้งโรคเฉียบพลันและโรคเรื้อรัง การเรียนรู้ชุมชนและทักษะการสื่อสาร และการบริหารงานตามนโยบายสาธารณสุขหลัก สูตรการอบรม 3 เดือน แทนการหมุนเวียนแพทย์ไปปฏิบัติงานผลการศึกษาพบว่าประชาชนให้การยอมรับพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปครอบคลุมในศูนย์สุขภาพชุมชนในระดับสูงในทุกประเด็น และได้คะแนนสูงกว่ากลุ่มผู้ใช้บริการจากแพทย์ใน โรงพยาบาลทุกประเด็น (ทวีเกียรติ บุญยไพศาลเจริญ และเขาวรัตน์ สุภกรรม, 2546) สอดคล้องกับ การศึกษาของสุวรรณ จันทน์ประเสริฐ (2544) เรื่องประสิทธิผลของการให้บริการสุขภาพระดับปฐมภูมิของสถานผดุงครรภ์เอกชนในภาคตะวันออก พบว่า ผู้รับบริการส่วนใหญ่มีอาการดีขึ้นหลังรับบริการ 7 วัน คิดเป็นร้อยละ 64.9 ผู้รับบริการส่วนใหญ่ต้องการมารับบริการที่สถานผดุงครรภ์เดิมเมื่อเจ็บป่วยครั้งต่อไป และมีความพึงพอใจในกิจกรรมบริการส่วนใหญ่คิดเป็นมากกว่าร้อยละ 90 ผลการศึกษาเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักยภาพในการเป็นผู้ให้บริการในหน่วยบริการปฐมภูมิของพยาบาลวิชาชีพ

แม้ผลการวิจัยข้างต้นจะแสดงให้เห็นว่าพยาบาลวิชาชีพ มีความพร้อมต่อการปฏิบัติบทบาทผู้ดูแลสุขภาพของประชาชน ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อประสิทธิภาพการให้บริการ แต่ก็มี การศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนที่พบว่าพยาบาลมีบทบาทที่ปฏิบัติจริงน้อยกว่าบทบาทที่รับรู้และบทบาทที่คาดหวัง (สรวงทิพย์ ภูักฤษณา, 2541; ทิพย์วัลย์ คุณวัฒน์, 2545; วราลี วิริยานันตะ, 2547) และจากรายงานของสำนักพัฒนาเครือข่ายบริการสุขภาพ (2545) พบว่าการดำเนินงานในหน่วยบริการปฐมภูมิของโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนยังไม่ได้จัดระบบการทำงานที่แยกบุคลากรตามลักษณะงานอย่างชัดเจน ทำให้บุคลากรต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและวิธีการปฏิบัติงานต่อหน้าที่ใหม่ ทำให้มีความสับสนในการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ และอาจเกิดความขัดแย้ง หรือความเหลื่อมล้ำกันในบทบาทหน้าที่ รวมทั้งมีปัญหาคอขวดไม่คุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของศูนย์สุขภาพชุมชนด้วย สอดคล้องกับการศึกษาของ สุพรรณิ วิชกุล (2546) พบว่า พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์ต้องปรับตัวกับบทบาทการทำงานในชุมชน ในขณะที่เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชนคาดหวังต่อการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพสูงกว่าบทบาทที่กำหนด ผลการศึกษาเหล่านี้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า แม้พยาบาลวิชาชีพจะมีสมรรถนะ ในการปฏิบัติบทบาทในศูนย์สุขภาพชุมชน

แต่การปฏิบัติบทบาทจริง พยาบาลวิชาชีพยังพบปัญหาและ อุปสรรคในการปฏิบัติบทบาท ซึ่งจะต้องค้นหาสาเหตุต่อไป

งานที่พยาบาลปฏิบัติจริงนั้นบางครั้งพยาบาลไม่สามารถปฏิบัติงานอยู่ในขอบเขตบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองได้ อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติงานมีลักษณะรีบเร่งเพื่อให้การช่วยเหลือผู้ป่วยที่อยู่ในภาวะวิกฤติให้ปลอดภัย (พรสวรรค์ แก้วมะ, 2545, หน้า 3) บางครั้งพยาบาลต้องตรวจรักษาโรคให้ผู้ป่วยแทนแพทย์ในกรณีที่ไม่มีแพทย์ปฏิบัติงาน (สมจิต หนูเจริญกุล, 2539) เพื่อให้มีความชัดเจนในบทบาทการตรวจรักษาโรคเบื้องต้น สภาพยาบาลได้ประกาศใช้ข้อกำหนดการรักษารักษาโรคเบื้องต้น และการให้ภูมิคุ้มกันโรค พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นขอบเขตให้พยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (รักษารักษาโรคเบื้องต้น) ให้เป็นขอบเขตในการปฏิบัติบทบาทด้านการรักษารักษาโรคเบื้องต้น ในขณะที่คณะกรรมการพัฒนามาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน ได้กำหนดไว้ว่าบุคลากรต้องมีทั้งแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ที่มีความสามารถตามเกณฑ์มาตรฐาน ให้บริการที่หน่วยบริการ ในพื้นที่ที่มีแพทย์ไม่เพียงพอ ให้จัดพยาบาลวิชาชีพหรือพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปแทน (สุพัตรา ศรีวานิชชกร, 2545) สภาการพยาบาลได้เริ่มผลิตพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปในปี 2545 (สภาการพยาบาล, 2545) ทั้งหลักสูตรระยะสั้น 4 เดือน และหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา 2 ปี (ปริญญาโท) เพื่อตอบสนองต่อนโยบายดังกล่าว และกำลังเร่งผลิตพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปอย่างต่อเนื่อง (ปริยวรรณ วินุลย์วงศ์, 2546) ซึ่งยังไม่เพียงพอกับความต้องการ จึงยังเป็นหน้าที่ของพยาบาลวิชาชีพที่จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติบทบาทด้านการตรวจรักษาโรคเบื้องต้นในศูนย์สุขภาพชุมชน อย่างไรก็ตามการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป เป็นไปตามขอบเขตที่กำหนดไว้หรือไม่ ยังไม่สามารถตอบได้ เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาวิจัยติดตามข้อกำหนดการตรวจรักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรค พ.ศ. 2545 ของพยาบาลวิชาชีพ การปฏิบัติบทบาทในการดูแลสุขภาพในด้านต่าง ๆ นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คือ พยาบาลวิชาชีพที่ผ่านการอบรมหลักสูตรพยาบาลเฉพาะทาง สาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารักษาโรคเบื้องต้น) และได้รับการรับรองจากสถาบันที่จัดอบรมว่าเป็นพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารักษาโรคเบื้องต้น) สามารถปฏิบัติบทบาทตามข้อกำหนดการตรวจรักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรค พ.ศ. 2545 ส่วนพยาบาลวิชาชีพที่ไม่ได้รับการอบรมพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป ให้ปฏิบัติงานภายใต้ระเบียบกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2539 ภายใต้การควบคุมของแพทย์ (สภาการพยาบาล, 2545) แม้ว่าในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติของพยาบาลวิชาชีพ กับพยาบาลเวชปฏิบัติจะมีการปฏิบัติบทบาทที่คล้ายคลึงกัน แต่การได้รับการอบรมจะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะในการปฏิบัติบทบาทมากขึ้น มีความมั่นใจที่จะปฏิบัติตามบทบาทนั้น ๆ (วิจิตร อาวะกุล, 2537) ดังผลการศึกษา

ของ นางพนา ปั่นทองพันธ์ (2542) พบว่า พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยหนักที่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยวิกฤต มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติบทบาทในงานหอผู้ป่วยหนัก

การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพ เป็นปัจจัยที่กำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานในบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) ของพยาบาลวิชาชีพ เพราะความรู้เกี่ยวกับขอบเขตงานที่ปฏิบัติ จะนำไปสู่การปฏิบัติบทบาทตามความรู้ความเข้าใจตามที่ได้รับรู้มา และสามารถปรับเปลี่ยนเจตคติต่องานด้วย (วิจิตร อาวะกุล, 2537) ดังผลการ ศึกษาของ อุยนันท์ อินทมาศ (2546) พบว่าพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน มีความรู้เกี่ยวกับขอบเขตการปฏิบัติบทบาทด้านการรักษาพยาบาล แต่ต้องปฏิบัติบทบาทด้านการรักษาพยาบาลนอกเวลาเกินขอบเขตเพราะ จริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพ เนื่องจากไม่มีแพทย์ออกตรวจ และมีความคับข้องใจกับการปฏิบัติบทบาทดังกล่าว ส่วนลำยอง นกหงษ์ (2546) ศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคต่อการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในศูนย์สุขภาพชุมชน คือ ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติ ดังนั้นการปฏิบัติบทบาทตามความรู้ความเข้าใจ จึงเป็นตัวกำหนดขอบเขตการปฏิบัติบทบาทมากหรือน้อยกว่าข้อกำหนดการรักษาโรคเบื้องต้น

แนวโน้มที่สำคัญต่อพฤติกรรมการปฏิบัติบทบาทของของพยาบาลวิชาชีพ คือ เจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป กล่าวคือการศึกษาพยาบาลวิชาชีพมีเจตคติทางบวกต่องาน จะแสดงบทบาทการตอบสนองต่องานในทางบวก (พิภพ วังเงิน, 2545) มีผลการศึกษาที่สนับสนุนการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในชุมชนมีความสัมพันธ์กับเจตคติต่องาน (กิตติยา สาริสุต, 2540; บุญรักษา วิทย์คม, 2544; พัทธนา เสงี่ยมบริบูรณ์พงศ์, 2545) จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาระดับเจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติต่อไป

อายุของบุคลากร ก็เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคมของแต่ละบุคคล ผู้ที่อายุน้อยจะเปลี่ยนงานน้อย ไม่ลาออกหรือย้ายงาน ปฏิบัติหน้าที่การทำงานอย่างสม่ำเสมอ และสถานภาพสมรสก็เป็นปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงาน ผู้ที่สมรสแล้วจะขาดงานและเปลี่ยนงานน้อยกว่าคน โสด จะมีความรับผิดชอบ และมีความสม่ำเสมอในการทำงาน (พิภพ วังเงิน, 2547)

ที่กล่าวมาแล้วเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในบุคคลของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งความเป็นจริงนอกจากกระบวนการที่เกิดภายในตัวบุคคลแล้ว การปฏิบัติงานตามบทบาทยังมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกบุคคลอีกหลายด้าน ประเด็นที่สำคัญได้แก่ นโยบายการบริหารงาน และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (พิภพ วังเงิน, 2547) นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป เป็นหัวใจสำคัญ

ต่อการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพ นโยบายที่เอื้อและสนับสนุนต่องานเวชปฏิบัติทั่วไปของผู้บริหารศูนย์สุขภาพชุมชน เป็นปัจจัยส่งเสริมการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลเวชปฏิบัติได้เต็มที่ทั้งด้านงบประมาณ เวลา บุคลากร เวชภัณฑ์ เครื่องมือเครื่องใช้ทางการแพทย์ และยานพาหนะผู้ปฏิบัติย่อมสามารถปฏิบัติบทบาทได้มาก แต่ด้านนโยบายการบริหารของผู้บริหารไม่สนับสนุนต่อการปฏิบัติบทบาท แม้จะมีพยาบาลวิชาชีพที่มีสมรรถนะ และศักยภาพสูงก็ไม่สามารถปฏิบัติบทบาทนี้ได้ (ทวีป สิริศรีสมิ, 2545)

การปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน เป็นการปฏิบัติงานเป็นทีมร่วมกันของสหสาขาวิชาชีพ ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมของศูนย์สุขภาพชุมชนเพื่อก้าวสู่ระบบสุขภาพที่พึงประสงค์ตามนโยบายของรัฐบาล (ยงยุทธ พงษ์สุภาพ, 2545) จะต้องคำนึงถึงสัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน สัมพันธภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน ทำให้บรรยากาศการทำงานอบอุ่น เป็นกันเอง ไม่ตึงเครียด ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Herzberg, 1959) จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของทีมงาน ในการร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (กฤษณา ศักดิ์ศรี และกณิศนา เพิ่มผล, 2541) งานเวชปฏิบัติทั่วไปเป็นองค์ประกอบหนึ่งของงานบริการสุขภาพโดยมีพยาบาลวิชาชีพมีบทบาทเป็นผู้รับผิดชอบ ในการปฏิบัติภายใต้การควบคุมของแพทย์ (สภาการพยาบาล, 2545) สัมพันธ์กับผลการศึกษาของ บุญรักษา วิทยาคม (2544) พบว่า สัมพันธภาพกับผู้ร่วมงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล

การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ให้บริการ จะทำให้พยาบาลสามารถปฏิบัติบทบาทได้อย่างราบรื่น เพราะสัมพันธภาพที่ดีจะก่อให้เกิด ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ เกิดการยอมรับและร่วมมือในวิธีการดูแลรักษาของพยาบาล (Watson, 1985) สอดคล้องกับการศึกษาของ นฤมล บุญเลิศ (2547) พบว่า สัมพันธภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ให้บริการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้สิทธิในการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ป่วยใน ในโรงพยาบาลชุมชน

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติบทบาทสรุปได้ว่า การปฏิบัติบทบาทนั้นเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรม ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของบุคคล และกระบวนการตอบสนองภายในตัวบุคคล ต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมบทบาทของแต่ละบุคคล (พิภพ วังเงิน, 2547) พฤติกรรมการปฏิบัติบทบาทของบุคคลมีมูลเหตุปัจจัยที่สำคัญสองประการ ได้แก่ มูลเหตุปัจจัยภายใน หรือปัจจัยภายในบุคคล และมูลเหตุปัจจัยภายนอก หรือปัจจัยภายนอกบุคคล (วันชัย มีชาติ, 2548) ปัจจัยภายในบุคคล คือลักษณะส่วนบุคคลหรือกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล (พิภพ วังเงิน, 2547) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ความรู้เกี่ยวกับงาน ส่วนปัจจัย

ภายนอกบุคคล คือ ปัจจัยสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วมีผลกระทบต่อการใช้ปฏิบัติ
บทบาท (พิภพ วังเงิน, 2547) ได้แก่ นโยบายการบริหารงาน และสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ศูนย์สุขภาพชุมชนเขต 9 อยู่ในเขตภาคตะวันออก ประกอบด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี
จันทบุรี ระยอง และตราด เป็นจังหวัดในเขตอุตสาหกรรม มีสถานประกอบการที่ขึ้นทะเบียนรวม
13,139 แห่ง (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข, 2545) และจังหวัดระยองเป็น
เขตที่มีสถานผดุงครรภ์เอกชนมากที่สุดในภาคตะวันออก (สุวรรณ จันทน์ประเสริฐ, 2544)
พยาบาลวิชาชีพต้องปฏิบัติ งานเป็นผู้ให้การรักษาโรคเบื้องต้นทั้งในสถานประกอบการ และใน
สถานผดุงครรภ์เอกชน ผู้ให้บริการให้การยอมรับ และมีความพึงพอใจต่อการรักษาโรคเบื้องต้น
ของพยาบาลวิชาชีพ (สุวรรณ จันทน์ประเสริฐ, 2544) เมื่อมีการปรับเปลี่ยนเน้นบริการสุขภาพ
ระดับปฐมภูมิ ให้พยาบาลวิชาชีพได้เป็นแกนหลักในการรักษาโรคเบื้องต้นในศูนย์สุขภาพชุมชน
แต่ยังไม่มีการศึกษาติดตามการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติ (การรักษาโรคเบื้องต้น) ของ
พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนเขต 9

ดังนั้นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป
(การรักษาโรคเบื้องต้น) ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนเขต 9 ผู้วิจัยจะ
ทำการศึกษาครอบคลุมปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย
การพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป และเจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป และปัจจัยภายนอกบุคคล
ได้แก่ นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป สัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน และสัมพันธภาพ
กับผู้ให้บริการ ผลของการศึกษารั้จะทำให้ทราบสาเหตุของการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาลเวช
ปฏิบัติทั่วไปที่ตามข้อกำหนดการรักษาโรคเบื้องต้น ฯ ของพยาบาลวิชาชีพ สามารถใช้เป็นแนวทาง
ในการปรับปรุง แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติตามบทบาทที่สอดคล้องกับสาเหตุ จึงเป็นการพัฒนาศักยภาพ
ด้านเวชปฏิบัติทั่วไปด้านการรักษาโรคเบื้องต้นของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งจะนำไปสู่การบริการรักษา
โรคเบื้องต้นที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบรรลุถึงระบบ
สุขภาพที่พึงประสงค์ตามนโยบายปฏิรูประบบสุขภาพของไทย

คำถามการวิจัย

1. พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน มีการปฏิบัติตามบทบาทพยาบาล
เวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) อยู่ในระดับใด
2. ปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการพยาบาล
เวชปฏิบัติทั่วไป และเจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป และปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่
นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป สัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน และสัมพันธภาพกับ

ผู้ให้บริการ มีความสัมพันธ์และสามารถร่วมกันทำนุบำรุงการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนได้หรือไม่

3. พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนมีความคิดเห็นต่อปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์และอำนาจการทำนายระหว่าง ปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป และเจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป และปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป สัมพันธภาพกับร่วมงาน และสัมพันธภาพกับผู้ใช้บริการ กับ การปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน

สมมติฐานการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษารอคอยเบื้องต้น) ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน เขต 9 ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา เหตุผลสนับสนุนสมมติฐานการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ปัจจัยภายในบุคคล

บุคคลมีลักษณะและคุณสมบัติเฉพาะตัวแตกต่างกัน มีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมแตกต่างกันไป จึงทำให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน และมีผลต่อการปฏิบัติบทบาทของบุคคล (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535) ตัวแปรปัจจัยภายในบุคคลที่ศึกษา ได้แก่

อายุ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพัฒนาการและระดับวุฒิภาวะ บุคคลที่มีอายุมากขึ้น ระดับวุฒิภาวะจะเจริญขึ้นตามวัย มีประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก และการกระทำ ผู้ที่อายุมากขึ้นจะมีประสบการณ์ในการเผชิญปัญหา และแก้ปัญหาได้ดีกว่าผู้ที่มีอายุละประสบการณ์น้อย ดังผลการศึกษาของ จูไรรัตน์ วัชรอาสน์และคณะ (2547) พบว่าอาจารย์พยาบาลที่มีอายุต่างกันมีบทบาทแตกต่างกันในการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สถานภาพสมรส พยาบาลที่มีสถานภาพสมรสคู่ มักจะได้รับแรงสนับสนุนทางสังคม จากคู่สมรส มีที่ปรึกษาและระบายความรู้สึกกับข้อใจในการทำงาน ทำให้พยาบาลที่สมรสแล้ว สามารถเผชิญปัญหา หรือความขัดแย้งทางอารมณ์ได้ดีกว่าพยาบาลที่ยังเป็นโสด (เกษิณี ขาวยังยืน, 2546) ดังผลการศึกษาสมรรถนะพยาบาลวิชาชีพของ นงนุช โอบะ (2545) พบว่า สถานภาพสมรส ของพยาบาลวิชาชีพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะด้านบริการสุขภาพในการปฏิบัติบทบาท การรักษาโรคเบื้องต้น

เจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป เป็นสถานการณ์ความรู้สึกลายในจิตใจ ต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่ง ซึ่งมีผลต่อการตอบสนองของบุคคล (พิภพ พงษ์เงิน, 2547 หน้า 89) การมีแนวความคิด ความรู้สึกต่องานเวชปฏิบัติทั่วไป ว่าพอใจหรือไม่พอใจ จะส่งผลต่อพฤติกรรมการปฏิบัติบทบาท ของพยาบาลวิชาชีพในด้านบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปได้ มีการศึกษาเจตคติต่อการปฏิบัติงาน พยาบาลแล้วพบว่า เจตคติมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติบทบาทของพยาบาลวิชาชีพ ได้แก่การศึกษา ของ เกษิณี ขาวยังยืน (2546) บุญรักษา วิทยาคม (2544) พัทธนา เอ็งบริบูรณ์พงศ์ (2545) ภัทราภรณ์ ตูลาญจนารณ์ (2546) และวิไลวรรณ ปิ่นส่วน (2547)

ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป การที่บุคคลรับรู้และเข้าใจเรื่องใด เรื่องหนึ่งจะเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จูงใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติบทบาทต่าง ๆ (จินตนา ยูนิพันธ์, 2527) พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปควรมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับขอบเขตของงานที่ปฏิบัติ (สภาการพยาบาล, 2545) ต้องมีความรู้เกี่ยวกับ กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง สิทธิผู้ป่วย และจริยธรรม จรรยาบรรณของวิชาชีพพยาบาลอีกด้วย ผลการศึกษา วิจัยที่สนับสนุนว่าความรู้เกี่ยวกับงานมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงาน คือ การศึกษาของ สุพิชญา ทองแท้ (2545) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับงานบริการสุขภาพของเจ้าหน้าที่ ศูนย์สุขภาพชุมชน มีความ สัมพันธ์ต่อการปฏิบัติบทบาทการให้บริการสุขภาพแก่ ประชาชน และสามารถร่วมทำนวยพฤติกรรมการปฏิบัติบทบาทบริการสุขภาพแก่ประชาชนของเจ้าหน้าที่ศูนย์ สุขภาพชุมชนได้ร้อยละ 41.8

ปัจจัยภายนอกบุคคล

เป็นปัจจัยที่มาจากภายนอกที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมบทบาทของบุคคล ตัวแปรที่ ผู้วิจัยศึกษา ได้แก่

นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป การปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติ ทั่วไปที่มีประสิทธิภาพของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับ นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไปของศูนย์สุขภาพชุมชน ที่พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงาน เพราะนโยบายการบริหารเป็นเสมือนกรอบแนวทางในการปฏิบัติงาน ทั้งด้านการส่งเสริม

สนับสนุน ทั้งด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ เวลา และบุคลากร การได้รับการสนับสนุน จะช่วยส่งเสริมสามารถปฏิบัติบทบาทได้ (ทวีป สิริศรี, 2545) ดังนั้นการที่ศูนย์สุขภาพชุมชนมีนโยบายการบริหารที่สนับสนุนงานเวชปฏิบัติทั่วไปจึงทำให้พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติบทบาทได้เต็มศักยภาพ ดังเช่นการศึกษาของ วันเพ็ญ พัทธระกุล (2541) พบว่า นโยบายการบริหารงานด้านการรักษาพยาบาลของสถานประกอบการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติบทบาทด้านการรักษาพยาบาลอาชีวอนามัยในสถานประกอบการ และสามารถร่วมทำนุบำรุงการปฏิบัติงานของพยาบาลอาชีวอนามัยในสถานประกอบการได้ร้อยละ 26

สัมพันธ์ภาพกับผู้ร่วมงาน มีความสำคัญต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพ เพราะระบบงานบริการสุขภาพของศูนย์สุขภาพชุมชน มีรูปแบบการทำงานเป็นทีม ของสหสาขาวิชาชีพ เพื่อให้งานบริการสุขภาพครอบคลุมทั้งด้าน ส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาโรค และฟื้นฟูสุขภาพ จึงต้องมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน เพื่อสร้างความร่วมมือในปฏิบัติงานให้เป็นไปด้วยความราบรื่น ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หากขาดสัมพันธ์ภาพกับผู้ร่วมงานก็จะทำให้การปฏิบัติบทบาทในงานล้มเหลวได้ (กฤษณา สักดิ์ศรี และกันตนา เพิ่มผล, 2541) ดังผลการศึกษาของ วันเพ็ญ พัทธระกุล (2541) พบว่า สัมพันธ์ภาพกับผู้ร่วมงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติบทบาทด้านการรักษาพยาบาลอาชีวอนามัยในสถานประกอบการ และสามารถร่วมทำนุบำรุงการปฏิบัติงานของพยาบาลอาชีวอนามัยในสถานประกอบการได้ร้อยละ 26 สัมพันธ์กับการศึกษาของ ผ่องใส เจนสุกการ (2548) พบว่า สัมพันธ์ภาพกับผู้ร่วมงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติงานในองค์กร

สัมพันธ์ภาพกับผู้ใช้บริการ มีความสำคัญต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) เพราะ การมีสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้ใช้บริการจะสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจจนผู้ใช้บริการยอม รับและร่วมมือในการรักษาพยาบาล (Watson, 1985) ของพยาบาลวิชาชีพ ดังผลการศึกษาของ นฤมล บุญเลิศ (2547) ศึกษาพบว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างพยาบาลกับผู้ใช้บริการมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ป่วยใน

จากเหตุผลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยดังนี้

1. อายุ สถานภาพสมรส ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป เจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป นโยบายการบริหารด้านงาน เวชปฏิบัติทั่วไป สัมพันธ์ภาพกับผู้ร่วมงาน และ สัมพันธ์ภาพกับผู้ใช้บริการ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนเขต 9

2. อายุ สถานภาพสมรส ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป เจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป สัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน และ สัมพันธภาพกับผู้ใช้บริการ สามารถร่วมกันทำนุบำรุงการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน เขต 9 ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป แก่พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน
2. เป็นแนวทางในการเตรียมพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป ในการให้บริการในศูนย์สุขภาพชุมชนอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ
3. เป็นแนวทางในการวางแผนดำเนินงาน และพัฒนางานเวชปฏิบัติทั่วไปในศูนย์สุขภาพชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน เขต 9

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน เขต 9 จำนวน 270 คน

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ระหว่างวันที่ 8 ธันวาคม 2549 ถึง 20 มีนาคม 2550
ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่
 - 1.1 ปัจจัยภายในบุคคล ประกอบด้วย
 - 1.1.1 อายุ
 - 1.1.2 สถานภาพสมรส
 - 1.1.3 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป
 - 1.1.4 เจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป
 - 1.2 ปัจจัยภายนอกบุคคล ประกอบด้วย
 - 1.2.1 นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป
 - 1.2.2 สัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน
 - 1.2.3 สัมพันธภาพกับผู้ใช้บริการ

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป ตามข้อกำหนดการ
รักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรค พ.ศ. 2545 ของสภาการพยาบาล

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ศูนย์สุขภาพชุมชน หมายถึง หน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิ เครือข่ายหน่วย
คู่สัญญาที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานประกันสุขภาพจังหวัด ปีงบประมาณ 2549 ทั้งที่ผ่านและ
ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานศูนย์สุขภาพชุมชน แบ่งตามเขตตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุข ประกอบ
ด้วย 4 จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

2. พยาบาลวิชาชีพ หมายถึง บุคลากรที่สำเร็จการศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี หรือ
เทียบเท่าหรือสูงกว่า และได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง
ปฏิบัติงานประจำอยู่ที่ศูนย์สุขภาพชุมชนเขต 9 หรือหมุนเวียนจากโรงพยาบาลมาปฏิบัติงานที่ศูนย์
สุขภาพชุมชนเดิม เป็นประจำไม่น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ทั้งที่เคยผ่านการอบรมและไม่เคยผ่าน
การอบรมหลักสูตรพยาบาลเฉพาะทางเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น)

3. ข้อกำหนดการรักษาโรคเบื้องต้นฯ หมายถึง วิธีการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติ
ทั่วไปตามขอบเขตการตรวจ รักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรค สำหรับผู้ประกอบการวิชาชีพ
การพยาบาลและผดุงครรภ์ชั้นหนึ่ง ซึ่งกำหนดโดยสภาการพยาบาลปี พ.ศ. 2545 ที่ครอบคลุมการ
รักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรคทั้ง 3 กลุ่มอาการ ประกอบด้วย

3.1 กลุ่ม 1 กลุ่มอาการฉุกเฉินที่ต้องช่วยเหลือเบื้องต้นและส่งต่อทันที 35 อาการ
ได้แก่ การหยุดหายใจและระบบไหลเวียนโลหิตไม่ทำงาน การหมดสติ ภาวะช็อค ชัก การแพ้ยา
อย่างรุนแรง เป็นลม โรคหลอดเลือดสมอง จมน้ำ ตกเลือดรุนแรง ไฟฟ้าช็อต ไฟผ่า ตกจากที่สูง
กระดูกหัก ภาวะฉุกเฉินทางตา ภาวะฉุกเฉินทางหู ภาวะฉุกเฉินทางคอ ภาวะฉุกเฉินทางจมูก
ติดหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ การบาดเจ็บที่ศีรษะ การบาดเจ็บทรวงอก การบาดเจ็บช่องท้อง
การบาดเจ็บที่สันหลัง บาดแผลไหม้ (ถ้ามีอาการรุนแรง) อุบัติภัยหมู่ ได้รับสารพิษหรือยาเกินขนาด
คนกัด งูกัด สัตว์กัด ผึ้ง ต่อ แตนต่อย (ถ้ามีอาการรุนแรง) แมลงป่องต่อย ตะขาบ แมงมุมกัด (ถ้ามี
อาการรุนแรง) เม่นทะเลตำ ได้รับพิษจากแมงกะพรุน พยายามฆ่าตัวตาย ถูกข่มขืนและคลุ้มคลั่ง
อาละวาด

3.2 กลุ่ม 2 กลุ่มอาการที่ต้องได้รับการวินิจฉัยเพิ่มเติม 25 อาการ ได้แก่ มีไข้เกิน
7 วัน ไข้หนาวสั่น คีซ่าน บวม ท้องมาน น้ำหนักลดหรือเพิ่มเร็ว าม่ว หูอื้อหูตึง กลืนลำบากอาเจียน
เป็นเลือด ไอเป็นเลือด ปัสสาวะ อุจจาระเป็นเลือด เลือดออกจากช่องคลอด ประจำเดือนมาผิดปกติ
คอพอก มีก้อนในที่ต่าง ๆ เช่น ข้างคอ ไหล่ปลาร้า เต้านม รักแร้ ช่องท้อง ขาหนีบ อัณฑะมีจุดแดงจ้ำ

เขียว แขนขาแข็งแรง มือสั่น กล้ามเนื้ออ่อนแรง ปากเบี้ยว ซ้ออักเสบ (บวมแดงร้อน)
หนองไหลจากท่อน้ำสภาวะ และหูคั่งหนอง

3.3 กลุ่ม 3 กลุ่มอาการที่ต้องวินิจฉัยแยกโรคและให้การรักษาโรคเบื้องต้น 8 กลุ่ม
อาการ ได้แก่ อาการในโรกระบบทางเดินหายใจ อาการทางตา หู คอ จมูก อาการในระบบทางเดิน
อาหาร อาการทางโลหิตวิทยา อาการในระบบหัวใจและหลอดเลือด อาการในระบบสืบพันธุ์ และ
ทางเดินปัสสาวะ อาการทางผิวหนัง ขา ชัก/มือเท้าเกร็ง ปวดศีรษะ เวียนศีรษะ อาการทางระบบ
ประสาท กล้ามเนื้อ กระดูก ข้อ และอาการในระบบอื่น ๆ

4. การพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป หมายถึง งานบริการสุขภาพของพยาบาลที่ครอบคลุม
เกี่ยวกับการรักษาโรคเบื้องต้นและการให้ภูมิคุ้มกันโรค ตามข้อกำหนดในการรักษาโรคเบื้องต้น ฯ

5. การปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป หมายถึง การปฏิบัติการพยาบาล
เวชปฏิบัติทั่วไป เฉพาะด้านการรักษาโรคเบื้องต้นของพยาบาลวิชาชีพในศูนย์สุขภาพชุมชนที่
ครอบคลุม 3 กลุ่มอาการตามข้อกำหนดการรักษาโรคเบื้องต้นฯ ของสภาการพยาบาล พ.ศ. 2545
การประเมินการปฏิบัติบทบาทแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

6. ปัจจัยภายในบุคคล หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลของ
พยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ ที่ศูนย์สุขภาพชุมชน เขต 9 ได้แก่

6.1 อายุ หมายถึง จำนวนเต็มปีของอายุของพยาบาลวิชาชีพ นับถึงวันที่ตอบ
แบบสอบถาม (เกิน 6 เดือนขึ้นไปนับเป็น 1 ปี)

6.2 สถานภาพสมรส หมายถึง ลักษณะการอยู่ร่วมกับคู่สมรสของพยาบาลวิชาชีพ
แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ โสด แต่งงาน และหม้าย ร้าง หรือหย่า

6.3 ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป หมายถึง ระดับความ เข้าใจ
ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนเกี่ยวกับข้อกำหนด กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ
การปฏิบัติบทบาทด้านการรักษาโรคเบื้องต้นฯ ทำการประเมินความรู้เป็น 3 ระดับ ได้แก่ ใช่ ไม่ใช่
และไม่แน่ใจ

6.4 เจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป หมายถึง ความรู้สึกของพยาบาลวิชาชีพที่
ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน ว่ามีความรู้สึกต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปนั้นว่ามากน้อย
เพียงใด ทำการประเมินเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

7. ปัจจัยภายนอกบุคคล หมายถึง ปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ
บทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป ได้แก่

7.1 นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป หมายถึง การรับรู้ของพยาบาล
วิชาชีพเกี่ยวกับหลักการ แผนการหรือแนวทางการปฏิบัติงานเวชปฏิบัติของผู้บริหารศูนย์สุขภาพ

ชุมชนที่พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติงานว่ามีอย่างน้อยเพียงใด ทำการประเมินเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มีนโยบายมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

7.2 สัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน หมายถึง การแสดงความไว้วางใจต่อเพื่อนร่วมงาน การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน การแสดงความเข้าใจซึ่งกันและกัน การแสดงความมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายร่วมกัน การติดต่อสื่อสารระบบเปิด และความเป็นอิสระในการทำงาน ทำการประเมินเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เป็นจริงมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

7.3 สัมพันธภาพกับผู้ใช้บริการ หมายถึง ปฏิสัมพันธ์เชิงช่วยเหลือระหว่างพยาบาลวิชาชีพกับผู้ใช้บริการด้านความเข้าใจ ความเข้าใจในความรู้สึกของผู้อื่น และการแสดงออกอย่างอบอุ่น การประเมินมีลักษณะคำตอบแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

8. ผู้ใช้บริการ หมายถึง ผู้ป่วยหรือบุคคลที่มารับบริการด้านสุขภาพที่ศูนย์สุขภาพชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าปัจจัยที่บุคคลและปัจจัยที่สภาพแวดล้อม เป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) ของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนเขต 9 ตามขอบเขตข้อกำหนดการรักษาโรคเบื้องต้น และการให้ภูมิคุ้มกันโรค พ.ศ. 2545 มีดังนี้

ปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป และเจตคติต่อการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป และปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ นโยบายการบริหารดำเนินงานเวชปฏิบัติทั่วไป สัมพันธภาพกับผู้ร่วมงาน และสัมพันธภาพกับผู้ใช้บริการ มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) ของพยาบาลวิชาชีพดังที่แสดงไว้ในกรอบแนวคิดในการวิจัย ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของ ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยภายนอกบุคคล ต่อการปฏิบัติบทบาทพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปตามกรอบแนวคิดการวิจัย